

İstanbul Tıp Fakültesi Tarihçesi

Prof. Dr. İng. Dr. med. habil. Arslan TERZİOĞLU

I. BAŞLANGICINDAN DARÜLFÜNUN-U OSMANİ TIP FAKÜLTESİNE

İstanbul Üniversitesi'nin geçmişi İstanbul'un 1453'te fethinden hemen sonra, Fatih'in emriyle Ayasofya ve Zeyrek'te kurulan medreselere kadar uzanır. 1470 yılında Fatih Camii etrafında "Fatih Külliyesi" adı altında tesis edilen üniversitedeki Darüşşifa'da tıp öğretimi yapılmış böylelikle İstanbul Tıp Fakültesi'nin ilk nüvesi oluşmuştur. Fatih Darüşşifa'da tıp öğretimi yapılmış böylelikle İstanbul Tıp Fakültesi'nin ilk nüvesi oluşmuştur. Fatih Darüşşifası'ndaki eğitimi Süleymaniye Külliyesi içinde 14 Mayıs 1557'de inşaatı tamamlanarak hizmete giren Süleymaniye Darüşşifası ve Tıp Medresesi'ndeki tıp eğitimi izlemiştir (1).

Osmanlı Tababeti, daha 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, Avrupa'daki meşhur tıbbi eserlerin İstanbul'daki saray hekimleri ve Belgrad'daki Osmanlı paşalarının hekimleri tarafından Türkçeye ve Arapçaya çevrilmeleri ile batılılaşmaya başlar. Son Viyana Kuşatması ve onu takip eden yenilgiler sonucu, Osmanlı İmparatorluğu'nun, Avrupa'daki bilimsel ve teknolojik alandaki ilerlemelere daha çabuk ayak uydurmak mecburiyetinde olduğu iyice anlaşılmaya başlandı (2). Bu yolda, III. Ahmed, I. Mahmud ve III. Mustafa devirlerinde bazı önemli adımlar atılmışsa da, batılılaşmak için ilk ciddi hamlelerin Sultan III. Selim (1789-1807) döneminde orduyu ve eğitim kuruluşlarını modernleştirme şeklinde yapıldığı görülmüyor (2a).

Ordudan sonra donanmayı modernleştirmek için çıkarılan "Bahriye Kanunnâmesi" gereği 19 Zilkâde 1219 (18 Şubat 1805) tarihinde verilen bir tahrir ile İstanbul'da Kasımpaşa'da Tersane-i Âmire'de modern

hekim ve cerrah yetiştirilmek üzere bir modern tıbbiye kurulması öngörülmüştür (3).

Bu kanunun çerçevesinde donanmaya bağlı olarak tesisi düşünülen modern tıbbiye'nin eğitim hastanesi niteliğindeki Spitalya, Kasımpaşa'da Tersane-i Âmire'de "Aynalı Kavak Sarayı" yakınında ve sarayın harabelerinden istifade edilerek inşaa edilmiştir (4).

Bahriye Nazırının Bab-ı Âliye yazdığı 19 Şubat 1805 (18 Zilkade 1219) tarihli bir yazı ile Tersane-i Âmire'deki bu Spitalya'da hekimlerle cerrahların yetiştirilmesi için bir hekim başı ile bir cerrah başı ve bunlara yardım edecek birer hekim ile cerrahın tayininin lüzumlu olduğundan bahsedilmekte, burada hekimlik ile cerrahlık tahsil edecek öğrencilerin lisan bilenler arasından seçilmesi öngörülmekte (5).

Bunun için İstanbul'da eczanelerde eczacı kalfası olarak çalışanlardan İtalyanca gibi yabancı lisana aşina olanlardan beş kişinin, aynı zamanda tıbbi bilgileride olduğundan öğrenci olarak öğrenci olarak alınmasının uygun olacağından bahsedilmektedir.

11 Ağustos 1805 (15 Cemaziyülevvel 1220) tarihli bir arşiv belgesinden Tersane-i Âmire'de cerrah ve tabip yetiştirilmek üzere tesis edilen

modern tıbbiye mahiyetindeki bu Spitalya'da Hekim başı olarak **Mosaraki** efendinin ve Cerrahpaşı olarak da **Arbili** Efendinin 250'şer kuruş, 7 öğrencinin 40'ar kuruş, 4 hademenin 30'ar kuruş aylıkla istihdam edildikleri anlaşılmaktadır (6).

25 Ağustos 1805 (29 Cemazüylevvel 1220) tarihli başka bir belgeye göre bu Spitalya denilen eğitim hastanesi yanına Teorik Tıp ve Cerrahi eğitiminin yapılacağı bu modern bahriye tıp fakültesinin, "*Tabiphane*" denilen kısmının inşaatının başlamasından bahsedilerek bu müessese için lüzumlu cerrahi aletlerin temini ile ilgili müsaadenin ilgili makamca verildiği belirtilmektedir (7). Spitalya'nın yanındaki bu "*Tıbhane*" veya "*Tabiphane*" denilen teorik tıp ve cerrahi eğitiminin yapılacağı kısmın açılışından 9 Ocak 1806 (17 Şevval 1220) tarihli diğer bir belgede bahsedilmektedir (8).

Topkapı Sarayı Arşivi'nde E. 8627 numaradaki tarihsiz bir belgenin kenar yazısında Viyana'da tıp öğrenimi yapmış olan müderrislerden Numân efendizâde Mes'ut Efendinin Tersane-i Amire'deki Tabibhane'ye hoca olarak tayin edilmse gerektiğinden ve yabancı lisanlara vakıf olan Şanizâde Mustafa Ataullah Efendi'nin "Bahriye Lügati" nin tercüme edilmesi ile görevlendirilmesinden bahsedilmektedir.

Tersane-i Amire'deki bu bahriyeye ait ilk modern tıp ve cerrahi akademisi hakkındaki 9 Ocak 1806 (17 Şevval 1220) tarihli bir belgeden (9), burada öğrenim gören 10 tıp, 10 cerrahi öğrencisi için 1 Hekimbaşı, 1 Cerrahbaşı olarak 2 öğretim üyesi ile 10 tıp 10'da cerrahi asistanının görevlendirilmiş olduğundan bahsedilmesi bu kuruluştaki eğitimde, hoca sayısının öğrenci sayısına oranının bugün bile ne yazık ki gerçekleştirilmemiş ideal düzeyde olduğunu gösteriyor. Ancak bu durum, herhalde büyük mali külfet getirdiğinden olsa gerek, asistan sayılarının 20'den, tıpta 20 ve cerrahide 2 olmak üzere 4'de düşürüleceği ve bunun için Tabibhane'ye ayrılan tahsisatın kısıllacağı, yine aynı belgeden anlaşılmaktadır (10). Bu husus, Osman Şevki Uludağ (11) ve Nîmet Taşkiran (22) gibi tıp tarihçileri tarafından yanlış anlaşılarak Tersane-i Amire'deki bu kuruluşun bu tarihten sonra kapatıldığı gibi yorumlanmıştır. Ama daha III. Selim tahtan indirilmeden bir süre önce, Bahriye Nazırı Seyyid Ali Efendi'nin bir yazısı

ile Bab-ı Aliye teklif edilen ve III. Selim onayladığı 5 Ocak 1807 (25 Şevval 1221) tarihli Tersane-i Amire'de ki bu Spitalya ve Tabibhane'ye ait Nizamname, ki bu gün Maliye'den Müdevver Defterlerin birinde kayıt edilmiş şekilde elimizdedir (13), bu müessenin eğitim ve öğretime devam ettiğini göstermektedir. Bu Nizamnâme'de İstanbul'da Unkapanı dolayındaki eczanelerde kalfalık yapanların İtalyanca bildikleri için bu modern tıp ve cerrahi akademisine öğrenci olarak alınması lazım geldiğinden (14) bahsedilmesi ve burada tıp ile cerrahi öğrenimi gören öğrencilerin staj için Osmanlı donanmasına ait gemilerde bir süre çalışmalarının öngörülmesi (15), üzerinde durulması gereken diğer önemli bir husustur. Zira, 19. yüzyılın ikinci yarısında Amerika'da, güney-kuzey harbi sırasında askeri cerrahi ve eczacı yetiştirmek için gemilerde, eczacı kalfaların bir süre "sugeon's stewards" olarak staj yapmalarının öngörülmesinden (16) yarım yüzyıl önce, bu sistemin Osmanlı İmparatorluğu'nda Tersane-i Amire'deki bu tıp ve cerrahi akademisinde tatbik edilmesi, bu sistemin, Kırım Harbi sırasında bize hizmet eden Amerikan yük gemileri vasıtası ile bizden Amerika'ya gitmiş bir usul olduğunu, düşündürecek kadar benzerlik arz etmektedir.

25 Mayıs 1807'de III. Selim'in tahttan indirilişine sebep olan "Kabakçı Vakası" ve onu takip eden 14/15 Kasım 1808'deki "Âlemdar Mustafa Paşa Vak'asına" rağmen Tersane-i Amire'deki bu Spitalya ve Tabibhane'nin faaliyetinin devam ettiği, ama binaların Temmuz 1822 (Zikade 1237)'de tamamen yandığı bilinmektedir (17).

Kısa bir süre işletmede kalan bu müessesenin Türk Tababetinin batılılaşmasında bir dönüm teşkil ettiği muhakkaktır. Bu kuruluşun diğer önemide, bundan sonraki kuruluşlara öncülük etmiş olmasıdır.

Bazı kaynaklarda Venedik'te tıp tahsil ettiği öne sürülen Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi'nin tavsiyesi üzerine, orduya lüzumlu hekim ve cerrah yetiştirilmek üzere İstanbul'da Veznecilerde Tulumbacıbaşı Konağı'nda "*Tıbhane-i Amire ve Cerrahhane-i Amire*", Tersane-i Amire'deki müessesinin yanmasından beş yıl sonra 14 Mart 1827'de (15 Şaban 1242) tesis edilerek eğitime başlamıştı (18). Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi'nin gözetimi altında bu, müess-

esede de Abdülhak Molla, Osman Saib Efendi, Macar asıllı Mehmet Necati, saray hekimi Stefan ve Bogos gibi hocalarla askeri hekim ve cerrah yetiştirildi. Tulumbacıbaşı Konağı'ndaki bu müessede derslerin Fransızca verilmiş olması büyük bir ihtimal dahilindedir. Bu binanın üst katı Tıbhane-i Âmile, alt kat ise Cerrahhane-i Âmile idi (19).

Bina fazla öğrenci sayısına dar gelince, Cerrahhane-i Amire 1832 (5 Şaban 1247)'de Topkapı Sarayı'ndaki "Hastalar Odası" denilen binaya taşınmıştır (20). Cerrahhanenin başına da Sade de Gallière isimli bir Fransız cerrah getirilmiştir. Cerrahhane 1836'da Topkapı Sarayı'nda Otlukçu Kışlası'nda tekrar Tıbhane ile birleşmişti. O zaman dersler Tıbhane'de İtalyanca, Cerrahhane'de Türkçe olarak verilmektedir (21).

Cerrahha sonra Halıcıoğlu'nda bir binaya taşınmıştır. Otlukçu Kışlası'ndaki Tıbhane ile Halıcıoğlu'ndaki binada tedrisat yapan Cerrahhae, 1839 yılında Galatasaray'da birleştirilerek Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhane adı altında modern bir askeri tıbbiye tesis edilmişti (22). Galatasaray'daki bu modern tıbbiyenin açılışından bir yıl önce Sultan II. Mahmud'un arzusu üzerine Paris Elçisi Ahmed Fethi Paşa Viyana'da iken, Prens Metternich'ten, Osmanlı Devleti nezdinde çalışacak Avusturyalı iki dirayetli hekimle bir eczacının araştırılıp bulunmasını rica ediyor (23). Metternich bu işi Hariciye Müsteşarı Baron Ottefels'e havale ediyor. Viyana'daki Askeri Tıp ve Cerrahi Akademisi Josephinum'da hoca olan göz hekimi ve Prens Metternich'in özel hekimi Fridrich Jager von Jaxthal'ın önerisi üzerine Josephinum'dan mezun iki genç askeri hekim Dr. Jakob Neuner ve Dr. Karl Ambros Bernard bunun için seçiliyor. Osmanlı Devleti'nin Viyana'daki Elçisi Rıfat Bey'de Baron Ottefels'le müzakereye geçerek, bu seçilen Avusturyalı hekimlerin yol masrafları ve aylıkları tespit edilerek bunlarla birlikte eczacı Anton Hofmann'ın İstanbul'a gönderilmek üzere olduklarını 1 Ağustos 1838 (9.5.1254) tarihinde bir yazıyla İstanbul'daki ilgili makama haber vererek padişah irâdesinin kendisine bildirilmesini rica ediyor (24).

Avusturya kaynaklarına göre 11 Kasım 1838'de Viyana'dan yola çıkan Dr. Neuner, Dr. Bernard ve eczacı Hofmann, Graz, Cili, Triest, Ancona,

Cattaro, Korfu, Pire üzerinden İstanbul'a 3 Aralık 1838'e gelmişlerdi (25). Dr. Neuner Sultan tarafından saray hekimi olarak Osmanlı sağlık teşkilatı ve eczanelerinin yeniden gözden geçirilerek reformuyla vazifelendirilmiştir. Dr. K.A. Bernard ise Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhane'nin direktörlüğüne getirilmişti.

Viyana'daki Haus-Hof und Staatsarchiv'deki 20 şubat 1839 tarihli ve Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhane'nin açılışı ile ilgili belge çok ilginç. İstanbul'daki Avusturya Elçiliği'nden diplomatik yolla Viyana'ya gönderilen haberler çerçevesindeki bu belgede şimdiye kadar bizdeki yerli yayınlarda kaynak gösterilmeden 14 Mayıs 1839 olarak gösterilen Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhane'nin törenle açılış tarihi, 17 Şubat 1839 olarak şu şekilde verilmektedir:

"Saray müneccimlerince uğurlu olduğu tespit edilen 17 Şubat (1839)'da, Topkapı'daki Tıp okulunun 180 öğrencisinin, Galatasaray'da tesis edilen ve kurucu Sultanın lakabına istinaden Adliye olarak anılan tıp ve tıp cerrahi akedemisine nakli nedeniyle yapılan açılış törenine, bu tesisin en üst sorumlusu olarak Said Paşa, Maliye Bakanı Nafiz Paşa, aynı kuruluşun (yani okulun) nazırı Osman Efendi, çok sayıda yüksek rütbeli memur ve subaylar ile bazı Avrupalı hekimler ve onlar arasında bu yeni tıp ve cerrahi akademisinin organizasyonu ile görevlendirilen Avusturyalı hekim Dr. Bernard hazır bulundular. Yapılan açılış töreninden sonra, açılışa katılan bütün zevat bu tesisin büyük salonlarından birinde, bir hoca tarafından kuran okunmasını dinlediler. Bu tesisin, eksikliklerinin tamamlanmasından sonra öğretime açılışı bilahâre Türklerin yeni yıl başlangıcı olan Mart ayının ilk günlerinde olacaktır" (26).

Bu belgede ayrıca Padişahın sağlık durumu ile ilgili bir değişiklik olmadığı belirtilmektedir.

Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhane'nin kapısına, bu tesis'in kuruluşuna ait kuruluş kitabesinin metnini "Tarih-i Mekteb-i Tıbbiye" başlığı ile manzum bir şekilde yazan Ziver Paşa divanında (27) yer alan bu şiirin şu son beytinde tarih düşürmüş ve her mısra ebced hesabına göre mücevher tarihler olup tesis tarihi 1254 hicri yani 1839 milâdi yılını vermekte, ama açılış günü belirtilmemektedir.

Mevki'nde kıldı ihya Padişah Tıbbaneyi

1254

Fenn-i ebdân saye-i Şâhîde bulsun iştiâh

1254

Ata tarihinde de Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye'nin 1254 hicri yani 1839 yılında Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye'nin 1254 hicri yani 1839 yılında açıldığı gün belirtilmeden verilmektedir.

Dr. Osman Şevki Uludağ, E. de Cadalvene'in: Deux année de l'histoire d'Orient (1838-1840) adlı yayınına dayanarak Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye'nin 14 Mayıs 1839'da açıldığını 1940'daki bir makalesinde iddia etti (28). E. de Cadalvene ve E. Berrault'un ortak yayınında bu husus şu iki cümle ile ifade edilmekte: "Mart başından itibaren Sultan'ın hastalığı bahes konusu oldu. Halk arasında her çıkışında hastalığı daha iyi belli oluyordu. 14 Mayıs'ta (1839) Galatasaray'daki Tıbbiye Mektebi'nin açılışına riyaset ettiğinde, yüz ifadesindeki çöküş merasimde bulunanların gözünden kaçmamıştı" (29). Ama Dr. O. Ş. Uludağ'ın, E. de Cadalvene'in Deux année de l'histoire d'Orient (1838-1840) adlı yayınına dayanarak Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye'nin 14 Mayıs 1839'da açıldığını 1949'daki bir makalesinde iddia etti (28). E. de Cadalvene ve E. Berrault'un ortak yayınında bu husus şu iki cümle ile ifade edilmekte: "Mart başından itibaren Sultan'ın hastalığı bahis konusu oldu. Halk arasında her çıkışında hastalığı daha iyi belli oluyordu. 14 Mayıs'ta (1839) Galatasaray'daki Tıbbiye Mektebi'nin açılışına riyaset ettiğinde, yüz ifadesindeki çöküş merasimde bulunanların gözünden kaçmamıştı" (29). Ama Dr. O. Ş. Uludağ'ın, E. de Cadalvene'in: Deux année de l'histoire d'Orient (1838-1840) adlı yayınında bu son cümleye dayanarak Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye'nin 14 Mayıs 1839'da açıldığını dair iddiasına inanmak mümkün değildir. Zira bu haberin doğru olmadığını gösterir şu yerli ve yabancı kaynaklar mevcuttur.

Osmanlı Devleti'nin resim gazetesi olan Takvim-i Vekayi'nin 19 Haziran 1839 (6 Rebiül (hîr 1255) sayısında yer alan bununla yani 14 Mayıs 1839'la ilgili haberde (30). Galatasaray'da Mekteb-i Tıbbiye'nin açılış merasiminden bahsedilmediği gibi, çoktan işletmede olan bu

müessesede yatan hastaları ve tıp talebelerinin Sultan II. Mahmud'un yanında Hekimbaşı Abdülhak Molla ve Saray Hekimi Dr. Neuner'le 14 Mayıs 1839'da ziyareti anlatılmakta, hatta Sultan II. Mahmud'un burada metni verilen konuşmasının açılış konuşması niteliğinde olmadığı yani Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye'nin açılışında yapıldığı iddia edilen fakat çok sonra Takvim-i Vekayi'nin 24 Zilhicce 1288 (5 Mart 1872) tarihli ve 1460 no.mu nüshasında yayınlanan Nutk-u Hümayun'a benzemediği görülmektedir (31).

E. de Cadalvene'in yayınına dayanarak 14 Mayıs'taki II. Mahmud'un Galatasaray'ı ziyaretini, Mekteb-i Tıbbiye'nin açılış olarak kabul etmenin yanlış olacağını doğrulayan ve bu konuya açıklık getiren şu yabancı kaynakları bulduk:

1. Bunlardan birincisi, Viyana'yı 1988'de ziyaretimizde oradaki Haus-Hof und Staatsarchiv'de bulduğumuz 20 Şubat 1839 tarihli ve Galatasaray'da Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin açılış ile ilgili evvelce zikrettiğimiz belge. İstanbul'daki Avusturya Elçiliği'nden diplomatik yolla Viyana'ya gönderilen haberler çerçevesindeki bu 20 Şubat 1839 tarihli belgede, Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin törenle açılış tarihi 17 Şubat 1839 olarak verilmektedir (32).

2. Bunu tamamlayan, bulduğumuz diğer bir kaynakta, 4 Temmuz 1839 tarihli Medicinisch chirurgische Zeitung'ta yayınlanan bir yazı olup, bunda, 4 Mayıs 1839 tarihli Moniteur Ottoman isimli Fransızca yayınlanan resmi gazeteye dayanarak, eski tıp okulundan, 17 Şubat 1839'da açılan Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'ye nakledilen öğrencilerin büyük bir kısmının Fransızca bilmediği tespit edildikten sonra, Fransızca bilenlerin esas tıp bölümünün 1. sınıfına, bilmeyenlerin hazırlık bölümüne ayrılarak, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de eğitimin Dr. Bernard'ın bir konuşma yaptığı törenle 11 Mart 1839'da başladığının belirtilmesidir (33).

3. Bulduğumuz, diğer bir kaynakta Dr. Benno Freiherr v. Toll'ün Avrupa'daki belgelere dayanarak yazdığı "Der oberste Gesundheitsrat von Konstantinopel in seiner völkerrechtlichen Bedeutung (1838-1914)" başlıklı İstanbul'daki Karantina Tarihini 1838'den 1914 yılına kadar

inceleyen eseri oldu. bu eser, İstanbul'da toplanan ve 10 Haziran 1839'da bir anlaşmanın imzalanması ile biten Uluslararası Karantina Konferansına, E. de Cadalvene'in Fransız delegesi olarak katılarak bu anlaşmayı imzaladığından bahsediyor (34). O halde bu konferansa katılmak için sonra gelen ve onun için bulduğumuz bu Avusturya belgesinde anlatılan Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin 17 Şubat 1839'da detaylı olarak dini ve mülki merasimle açılışında bulunmayan Fransız delegesi E. de Cadalvene'nin, bunu görmediği için kendisi, İstanbul'a geldiği zamandaki Sultan II. Mahmud'un 14 Mayıs'ta Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'yi ziyaretinden bir açılışmış gibi bahsederek yanlış bir beyanda bulunduğu anlaşılıyor. Ayrıca E.de Cadalvene ve E. Barrault'un bu eserinde II. Mahmud'un hastalığından bahsedilen bu bölümde diğer ikinci bir yanlışın yapıldığı ve Avusturya'da Starkenbach'da 19 Aralık 1808'de doğan Dr. Bernard'dan (35), Alman hekimi olarak bahsedilmesi de (36) bu kaynağın doğruluğuna itimat edilebilecek bir eser olmadığını göstermektedir.

E. de Cadalvene ve E. Barrault'un bu eserine karşı J.W. Mac Carthy ve C. Carath (odory'nin Paris'te 1841'de yayınladıkları "Maladie et la Mort du Sultan Mahmoud II", eserinde Cadalvene'nin hekim olmadığı ve bu esinde verilen bilgilerin yanlışlarla dolu olduğu belirtilmektedir. (36a).

Bu durumda diplomatik yolla İstanbul'daki Avusturya Büyükelçiliğinden Viyana'ya, 17 Şubat'ta Mekteb-i Tıbbiye'nin açılışından hemen sonra 20 Şubat 1839'da gönderilen bir haber niteliğindeki bu belgedeki bu bilginin doğruluğundan şüphe edilmemesi gerekir.

Ayrıca bu belgenin altında imzası bulunan Stürmer'in o zaman Avusturya'nın İstanbul'da ki Büyükelçisi olduğu hakikati de bu belgedeki bilginin doğruluğunu kanıtlayıcı diğer bir husustur.

4. 1989'da Viyana'da Haus, Hof und Staatsarchiv'de bulduğum Dr. Bernard'ın İstanbul'daki Avusturya Büyükelçiliğine gönderdiği Sultan II. Mahmud'un son hastalığı ve ölümü ile ilgili 2 Ağustos 1839 tarihli raporunda, bu hadiseden "Zira Sultan (II. Mahmud) 14 Mayıs'ta (Galatasaray'daki) Tıbbiye'yi

ziyaretinde biraz hasta gibi görünüyordu" (37) diye bahsediyor ve Tıbbiye'nin açılışından söz etmiyor. Böylece, Galatasaray'daki Tıbbiye'nin müdürü ve hocası Dr.K.A. Bernard'ın bu raporu da bu Tıbbiye'nin 14 Mayıs'ta açılmadığını kanıtlar niteliktedir.

Ayrıca Avusturya kaynaklarına göre Dr. Bernard, Dr. Neuner ve eczacı Hofmann 3 aralık 1838'de İstanbul'a geldiğine göre ve daha önce Veznecilerde Tıbb (ne-i mire ve Cerrahhane-i mire) 1827 yılı 14 Mart'ında açıldığına göre (38) Galatasaray'daki bu Tıbbiye'nin 17 Şubat'ta açılması daha makul bir tarih. Bu belgenin diğer önemli bir tarafı da Topkapı Sarayı'nda Otlukçu Kışlası'ndaki Tıbbhaneden 180 kadar öğrencinin Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'ye nakledilmesinden bahsetmesidir. Böylece, tedrisatın başlamasından dört sene sonra 1843'te Galatasaray-da Mekteb-i Tıbbiye'den ilk mezunların padişahında hazır bulunduğu ilk mezuniyet töreninden öncelere ait mezuniyet diplomalarına rastlanmasının (39), bu ara mezunların, bu belgede Topkapı Sarayı'ndaki Otlukçu Kışlası'ndaki Tıbbhaneden Galatasaray'a nakledildiğinden bahsettiği 180 öğrenciden yukarı sınıfta bulunanlar olduğu hakikatini de ortaya çıkarmaktadır.

Bulduğumuz, 4 Temmuz 1839 tarihli Medicinisch Chirurgische Zeitung'ta yayınlanan yazıda belirtildiği gibi, Galatasaray'a nakledilen bu öğrencilerden Fransızca bilenler esas tıp bölümünün 1. sınıfına, diğerleri hazırlık bölümüne ayrılarak 11 Mart 1839'da eğitime başlanmıştır. Böylece, bulduğumuz bu Avusturya kaynaklarında belirtildiği üzere, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane, önce mülki ve dini törenle 17 Şubat 1839'da açılmış, sonra 11 Mart 1839'da da yeni bir törenle tedrisata başlanmıştır. Ayrıca bu iki törende de Sultan II. Mahmud'tan ve onun açılışta yaptığı iddia edilen fakat çok sonra Takvim-i Vekayi'nin 24 Zilhicce 1288 (5 Mart 1872) tarihli ve 1460 no. lu nüshasında yayınlanan Nutk-u Hümayun'dan bu kaynaklarda bahsedilmemesi diğer önemli bir husustur (39a).

Dr. Bernard tarafından organize edilip 17 Şubat 1839'da resmen mülki ve dini törenle açılıp, 11 Mart 1839'da tedrisata başlayan Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de ilk öğretim yılı sonunda 22 Ekim 1840'da yapılan imtihana padişah Abdülmecid'in

geldiği, Berliner Medicinische Central Zeitung'un 27 Kasım 1840 tarihli sayısında haber olarak verilmektedir (39a).

Fransız ihtilalinden sonraki dönemde Avrupa'da geçerli bir dil olan Fransızca, Galatasaray'daki bu Tıbbiye'de öğretim dili olarak alınmış, ama bu tıbbiye'de Fransızca tderisat için neden Fransa'daki bu Tıbbiye'de öğretim dili olarak alınmış, ama bu tıbbiye'de Fransızca tderisat için neden Fransa'dan değil de Viyana'dan hocalar getirildiğinin nedenleri üzerinde durmak gerek. Viyana Tıp Fakültesi'nin yanısıra 7 Kasım 1785'te Viyana'da öğretime açılan askeri tıp ve cerrahi akademisi Josephinum Avurapa'da büyük bir şöhrete sahip olup, Kopenhagen'da 1797'de tesis edilen askeri Tıp Akademisi Academia Chirurgica Regia yanısıra Berlin'deki askeri Tıp Akademisi Pepinier'de tesirlerini görmek mümkündür (40). Bunun yanısıra, Paris'teki Osmanlı Sefiri Mehmet Vahit Efendi'nin sonradan Fransızca olarak ta neşredilen Sefaretn (mesi'nde, Napoleon'a Sultan III. Selim'in fermanını götürürken 1-17 Şubat 1807 tarihlerinde kaldığı Viyana'da, gezip gördüğü askeri tıp akademisi Josephinum'u uzun övgü ile tasvir ederek "Paris'te böyle bir tesis olmasına rağmen bu Viyana'daki gibi mükellef ve m (mur değildir" diye bilhassa belirtilmesinin büyük rolü olsa gerek (41).

Viyana'dan getirilen Dr. Bernard, yönetimiyle görevlendirildiği, Galatasaray'daki bu askeri tıbbiyeyi kısa zamanda Viyana'daki Josephinum'u örnek alarak organize etmiş, oradaki gibi bir botanik bahçesi tesis ederek tanzimi için Viyana'daki Josephinum'u örnek alarak organize etmiş, oradaki gibi bir botanik bahçesi tesis ederek tanzimi için Viyana'dan Skalak adlı bir bahçıvan getirilmiştir (42). Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane, 1842 yılında Fransızca 1300 cild tıbbi kitaptan oluşan zengin bir kütüphane ve ayrıca minareller kolleksiyonuna sahipti. Dr. Bernard iç hastalıkları ve cerrahi derslerini vermekteydi. Klinik dersleri Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'nin beş hasta koğuşlarında verilmekteydi (43). Burada ebelerde yetiştirilmiş ve parasız olarak, başvuranlar aşılanmıştı. Dr. Bernard'ın 26 Eylül 1843'te Journal de Constantinople et des intérêts Orientaux da yayınlanan "Rapport sur les travaux de l'Ecole de Médecine de Galata-

Sérai" başlıklı raporunda (44) ve 1844 yılında Klenckes Allgemeiner Zeitung isimli Almanca dergide yayınlanan haberinde (45), bu tıbbiye'nin, 4 yıllık ldadi denilen hazırlık bölümü ile dört yıllık esas tıp eğitiminin yapıldığı yüksek bölümden oluştuğu görülmekte. ldadi denilen hazırlık bölümünde zooloji, matematik, coğrafya, resim, kaligrafi, Osmanlı Tarihi, Türkçe ve Arapçadan başka M. Guerrieri tarafından Latince dersinin verilmesi çok önemlidir.

Dr. Bernard'ın bu iki raporuna göre Galatasaray'da bu Tıbbiye'de 4 yılda okutulan ders programı ve dersi okutan hocalar şöyle idi:

I. Yıl

Prof. Spitzer: Teorik ve ceset teşhirleri ile uygulamalı anatomi ve mikroskopik anatomi.

Prof. Derviş: Genel kimya ve tıbbi fizik

Prof. Salih: Botanik

II. Yıl

Prof. Calleja: Tıbbi ve farmasötik kimya

Prof. Stefan Caratheodory: Fizyoloji ve genel patoloji

Prof. Sarantis Archigenes: Materia medica ve farmakoloji

III. yıl

Prof. Const. Carath (odory: Patoloji ekstern

Prof. Bernard: Patoloji entern, dahiliye, cerrahi ve oftalmoloji

IV. Yıl

Prof. Bernard: Dahiliye, cerrahi ve klinik derslerin devamı. Buna ilave olarak Prof. Bernard tarafından Auskultation ve Perkussion dersleri ile cildiye ve cerrahi ameliyat dersleri, cerrahi sargı ve aletler dersleri verilmektedir..

Dr. Bernard'ın 1844 yılında Klenckes Allgemeiner Zeitung'daki haberinde ayrıca Hijyen ve Adli Tıp dersleri bir ve ikinci öğretim yıllarında verildiğinden 3. ve 4. yıl öğrencilerinin bu dersleri görmelerine lüzum kalmadığı, ama tıp öğrencilerinin daha iyi anlamaları için hijyen ve adli tıp derslerinin 3. öğretim yılına alındığı belirtilmektedir.

Bernard'ın Journal de Constantinople'in 27 Eylül 1843 tarihli sayısındaki raporunda ise Galatasaray'daki Tıbbiye'de Viyana'dan getirilen bayan Messani ile bayan Pizipio'nun yönetiminde ebelik kurslarının, Prof. Calleja ve eczacı Dellasuda başkanlığında eczacılar için pratik kurslarının ilk defa düzenlendiği anlaşılmaktadır (46). Allgemeine Medicinische Central-Zeitung'un 20 Temmuz 1842 tarihli sayısında, geçen hafta "Hospitol d'Instruction" denilen bir uygulamalı eğitim hastanesinin Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de hizmete açıldığı, bu hastanenin herbiri 50'şer yataklı dahiliye, cerrahi ve göz kliniklerinden oluştuğu belirtilmektedir (47).

Galatasaray'daki ders programı Viyana'da Josephinum'da 1822'den beri uygulanan ve beş yılı kapsayan ders programı ile karşılaştırıldığında büyük benzerlikler olduğu görülür (48).

Allgemeine Medicinische Central-Zeitung'un 3 Aralık 1845 tarihli 97. sayısında (Sp. 776'da) verilen 22 Ekim 1845 tarihli haberde, 14 gün önce yeni Mekteb-i Tıbbiye Nazırı olan İsmail Efendi'nin Galatasaray'daki Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de tahsili 5 yılı hazırlık bölümünde, 5 yılı tıp bölümünde olmak üzere 10 yıla çıkardığı anlatıldıktan sonra, bu okul mensuplarının bundan böyle aşağı rütbede askeri hekim olarak mezun olmaları ve Askeri Tatbikat Hastanesi olarak seçilen Maltepe ve Toptaşı Hastanelerinde, profesörlüğe yükseltilen Dr. Rigler ile Dr. Reinwald'ın yönetiminde 2 yıl staj yaptıktan sonra askeri hekim olarak yeni görevlere atanacakları belirtilmektedir (49).

Bu kadar yoğun hocalık ve idarecilik görevlerine rağmen Dr.K.A.Bernard, 2 Kasım 1844'de boynundaki bir Phlegmone neticesi Py (mie'-den 36 yaşında İstanbul'da vefat ederek (50) Santa Maria Dranperis kilisesine gömülünceye (51) kadar, tıbbiye öğrencileri için ders verilen Fransızca dilinde çeşitli ders kitapları yazmıştı. Botanik, Auskultation ve Perkussion üzerine Fransızca ders kitapları yazan Dr.Bernard, ayrıca bir ara gözlerinin rahatsızlanması sebebiyle tedavi gördüğü Bursa kaplıcaları üzerine bir Fransızca eser yazarak Türkiye'nin Balneolojinin de kurucusu olmuştur. Bernard 1844'de yayınlanan bir Fransızca eser yazarak Türkiye'nin Balneolojinin de kurucusu olmuştur. Bernard 1844'de yayınlanan son eseri

Pharmacopoea Castrensis Ottomana. Türkiye'nin ilk farmakopesidir. Ayrıca Dr. Bernard döneminde la Gazette Medicale de Constantinople adı altında bir mecmua düzenli olarak çıkarılmaya başlanmıştı. Bernard'ın ölümünden sonra Osmanlı kaynaklarına göre 1846'da, Wurzbach'a göre 1847'de, Galatasaray Tıbbiyesinin yöneticiliğine Viyanalı diğer hekim Sigmund Spitzer getirilmiştir (52). Kadavra üzerine teşrihle anatomi eğitiminin bizde yerleşmesinde büyük rol oynayan Spitzer, Galatasaray'daki Tıbbiye'nin Avrupa çapında bir eğitim verdiğini göstermek için son sınıftan seçtiği dört çalışkan öğrenciyi doktora imtihanı vermek için Viyana Tıp Fakültesine göndermiştir.

1848 yılında bu öğrenciler Viyana'da girdikleri imtihanları başarı ile kazanarak Viyana Tıp Fakültesi'nin tıp doktoru ünvanını almışlardır (53). Bu öğrencilerden birisi olan Musa Arif bey başarılı bir meslek hayatı sonucu 1861'de Mekteb-i Tıbbiye Nazırı (54), diğer öğrenci Stefan Aslanian Paşa'da bilahare Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'de hoca olmuştur (55).

Böylece eğitim kalitesi, bu öğrencilerin verdikleri imtihanla, Viyana'da da tastik edilen Galatasaray'daki Tıbbiye, Spitzer döneminde, Dr. Bernard'ın başlattığı altın çağını devam ettirdiği görülerek Padişah tarafından bir فرمانla Darülfünun-u Tıbbiye-i Şahane olarak fakülte mertebesine çıkarılmıştı (56).

Türkiye'de tababetin ve hastaneciliğin batılılaşmasında büyük rol oynayan diğer bir Avusturyalı hekimde Dr.Lorenz Rigler'dir (57). 1849'dan itibaren Galatasaray'daki Tıbbiye'de hocalık yapmağa başlayan Rigler, Graz'daki Üniversite Kliniğine profesör olarak 1856'da atanmasına kadar, 14 yıl İstanbul'da Osmanlı askeri ve sivil hastanelerinin modernleşmesi ve Galatasaray'daki Tıbbiye-i Şahane'nin Avrupa seviyesine gelmesinde büyük rolü olmuştur (58). Onun "Türkei und deren Bewohner" isimli 1852'de Viyana'da yayınlanan 2 ciltlik eseri ve Avusturya'da yayınlanan pek çok bilimsel makaleleri vardır. Galatasaray Tıbbiyesinde hocalık görevinden ayrılarak 1856 Haziranında Graz'a dönmelerinden sonra Rigler'in yerine bir Avusturyalı hekimin hoca olarak gönderilmesi için yapılan müracaat üzerine, yeni tesis edilen Avusturya Kültür Bakanlığınca Dr. Vallon Tıbbiye-i Şahaneye profesör olarak gönderildi.

Dr. Vallon'un erken ölümünden sonra yerine Osmanlı hükümeti Avusturya'dan yeni bir Avusturyalı hekimin gönderilmesini istemiş, bunun için Viyana Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu taşradaki bir cerrahi kliniğindeki bir profesörü tavsiye etmiş, ama bu profesörün bu göreve müracaat etmediği için teklifi kabul etmemesi üzerine iş uzayınca sabrı tükenen Türk Hükümeti İstanbul'da yaşayan Fransız hekimi Dr. Fauvel'i Dr. Vallon'un halefi olarak Tıbbiy-i Şahane'ye atanmıştı (59). Avusturyalı hekimlerden Dr. Reinwald'ın daha önce vatanına dönmesi ve Dr. Wartbichler'in İstanbul'da Tıbbiy-i Şahane'de bir süre Anatomi Profesörlüğü ettikten sonra 1852'de İstanbul'da vefatıyla Viyana tıp ekolünün Türkiye'deki etkinliği bir başka Avusturyalı, Karl Eduard Hammerschmidt'in 1848'de Türkiye'ye gelmesi ve 1870 yılında çok sayıda Avusturyalı hekimlerin orduya alınmasıyla devam etmiştir (60).

Osmanlı İmparatorluğu ve İstanbul'u ziyaret ettikten sonra "Kritische Darstellung europ (ischer und asiatischer Krankenh (user" başlığı altında Avrupa ve Asya'daki hastaneler hakkında Viyana'da 1854 yılında "Zeitschrift der Kais. kön. Gesellschaft der Aerzte zu Wien" dergisinde yazı yayınlayan Prof. Dr. Josef Dietl, 1848 yangınından sonra Mekteb-i Tıbbiy-i Şahane'nin taşındığı Haliç'e bakan Kumbarahane'deki yeni kışlada hizmet verdiğini ve 40'ı dahili 40'ı cerrai olmak üzere 80 yataklı bir fakülte kliniği olarak Dr. Rigler'in yönetiminde oldukça beğenilecek bir durumda olduğunu belirtmektedir (64). 1848 yılı 11 Ekim'inde Galatasaray'daki bina yanınca, Mekteb-i Tıbbiy-i Şahane Hasköy'deki Kumbarahane Kışlasına taşındı. Onsekiz yıl Kumbaracı Kışlasından onra okul, kolera salgını nedeni ile Kumbarahane Kışlasına taşındı. Onsekiz yıl Kumbaracı Kışlasından sonra okul, kolera salgını nedeni ile Kumbaracı Kışlası Kolera Hastanesi olunca Topkapı Sarayı'nın surları içine nakledildi. Şöyle ki Askeri Tıbbiy'e'nin, Tıbbiy-e İd (disi Gülhane'deki Kırmızı Kışla'ya, Tıbbiy-e Sınıfları Hasköy'deki Gergeroğlu Konağına taşındı. 1871'de halen oradaydı. 1874'de tekrar Galatasaray'a gidilmiş, 1876'da Demirkapı'ya dönülmüş, İdadi sınıfları da Kuleli'ye taşınmıştır (62).

II.DARÜLFÜNÜN-U OSMANİ TIP FAKÜLTESİNDEN İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

TIP FAKÜLTESİNE

Mekteb-i Tıbbiy-i Askeriye-i Şahane, 1867'de açılan sivil tıbbiy Mekteb-i Tıbbiy-i Mülkiye-i Şahane ile (63), Gülhane'nin başına getirilen Prof. R. Rieder Paşa'nın önerilerine göre Haydarpaşa'da inşa edilen binada, Darülfün-u Osmani Tıp Fakültesi adı altında 1909'da birleştirilinceye kadar (64) tedrisatına devam ederek Türk tıbbının batılaşmasında büyük bir rol oynamıştır.

6 Kasım 1903'te II. Abdülhamid'in doğum günü törenle açılan Haydarpaşa'daki bu enteresan binanın planlanmasında İtalyan mimarları Valauri ve D'Aranco kadar Rieder Paşa'nın rolü büyüktür. Pavyon sisteminde inşası düşünülen bu askeri tıbbiyenin hasta pavyonlarının Hamburg'taki Eppendorf Hastanesi'ndeki Curschman tipi pavyon şeklinde, büyük der-shanenin Leipzig'teki cerrahi kliniğinin Auditorium'u tarzında planlanması Rieder Paşa'nın tavsiyesi ile olmuştur (64a).

Osmanlı İmparatorluğunda Meşrutiyetin ilan edildiği 23 Temmuz 1908 (10 Temmuz 1324) günü Mekteb-i Tıbbiy-i Askeriye-i Şahane'nin yani askeri tıbbiyenin müallimleri toplanarak bu müessenin islahı için Harbiye Nezaretine yazı yazmışlar, bunun üzerine Harbiye Nezareti, Mektebin islahı işini, Mektebe bıraktığını bildirmişti. Bununla ilgili olarak yapılan ilk toplantıda, İstanbul'daki Mekteb-i Tıbbiy-i Askeriye-i Şahane ve Mekteb-i Tıbbiy-i Mülkiye gibi iki okulun birleştirilerek bir çatı altına toplanması için karar alınmıştı.

O günlerde Mekteb-i Tıbbiy-i Mülkiye'deki Cemil, Ziya Nuri ve Süleyman Numan Paşalar toplanarak, bu reformun Mekteb-i Tıbbiy-i Mülkiye'de daha kolay gerçekleştirilebileceği düşüncesiyle, Mekteb-i Tıbbiy-i Mülkiye'yi Fakülte'ye çevirme ve yeni bir kadro yapma doğrultusunda karar almışlardır. Bu kararı Maarif Nezareti'nde bağlanmış. Fakülte durumuna gelmiş olan bu yeni kuruluşun başlangıç tarihi 1 Teşrinisani 1324 (14 Kasım 1908) olarak kabul edilmiş olup (65) Darülfün-u Osmani'nin bir şubesi olan Mekteb-i Tıbbiy-e, Tıp Fakültesi ismiyle adlandırılmış ve oybirliği ile Seririyat-ı Hariciye (Cerrahi Kliniği) Muallimi Müşir Cemil Paşa Tıp Fakültesi Riyasetine (yani Dekanlığına) seçilmiştir (66).

Kadırğa'daki bu Tıp Fakültesinin Müallimler Meclisi son defa 16 Haziran 1325 (29 Haziran

1909) tarihinde toplanmış ve 1 Eylül 1325 tarihine kadar tatil kararı almıştır (67).

Kadırğa'daki kuruluşun Tıp Fakültesi ismini almasını Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye hocaları kabul etmemişlerdir.

Maliye Nazırı Cavit Bey, Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriyye'nin tahsisatını, 1325 (1909) yılı bütçe müzakerelerinde belli etmeden Tıp Fakültesi'ninkine geçiriverince (68), Askeri Tıbbiye Mektebi, mali bakımdan ortadan kalkarak Tıp Fakültesine katılmıştır. Kadro meseleleri halledilmemesine rağmen 23 Ağustos 1325 (5 Eylül 1909) da komisyon, karşısındaki kliniklerle birlikte Haydarpaşa'daki Mektep binasının Darülfünun-u Osmani Tıp Fakültesine verilmesini, bunların içindeki araç ve gerecin Maarif Nezaretine devredilmesini, askeri tıp talebesinin mektep içinde kendilerine ayrılan bölümde kalmalarını, karara bağlamıştır.

İlk toplantısını 15 Eylül 1909'da Maarif-i Umumiye Nezaretinde yapan, bu Fakültenin ilan edilen kadrodaki Muallimler Heyeti, Cerrahi Kliniği Muallimi Cemil Bey'i oybirliği ile Fakülte Reisliği'ne (yani dekanlığa) seçmiştir (69) (Bkz. Ek 1).

Böylece tesis edilen Haydarpaşa'daki Darülfünun-u Osmani Tıp Fakültesi, Fransa'daki Lyon Tıp Fakültesinin Nizamnamesine göre organize edilerek 1933'te Atatürk'ün gerçekleştirdiği Üniversite Reformuna kadar kısa bir süre Türk tıbbına hizmet etmiştir.

I. Dünya Savaşı ile hemen hemen bütün öğretim kadrosu askere alınan Fakülte açılmamış 1500 yataklı Askeri İhtiyat Hastanesine dönüştürülmüş, 1916 yılında öğretime başlayarak kısa devrelerle ordunun hekim ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Bazı gerekçelerle geçici olarak 1917'de Çağaloğlu'ndaki eski Türk Tabibler Birliği Binası'na taşınan okulun son sınıf öğrencileri 1925 yılından itibaren İstanbul hastanelerinde staj yapmağa başlamışlardır.

1922 yılından sonra başlayan yenilikler arasında Cumhuriyet'in ilanından hemen önce Tıp Fakültesine kız öğrencilerin kabul edilmesi vardır. 1924-1925 öğrenim yılında F.K.B. sınıfı açılmıştır (70).

III. ATATÜRK'ÜN 1993'TEKİ ÜNİVERSİTE

REFORMU'NDAN GÜNÜMÜZE KADAR İSTANBUL TIP FAKÜLTESİ

I. Dünya Savaşından sonra, Çanakkale kahramanı Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Kurtuluş Savaşı kazanılıp Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, artık sıra her alanda yapılması gerekli reformlara gelmişti. Harf inkılabından sonra Atatürk, İstanbul Darülfünun'u'nda da bir reforma gidilmesini gerekli görmekteydi. Atatürk, kurduğu modern Türkiye Cumhuriyeti için gerekli, geleceğin ilim adamları ve yöneticilerini, o devrin en modern metodları ile yetiştirmeyi hedef alarak, Darülfünun'un yerini alacak İstanbul Üniversitesi'nde Avrupa'nın dünyaca ünlü bilim adamlarını toplamayı düşünüyordu.

1929'da genç yaşta Maarif Vekili olan Dr. Reşit Galip, Atatürk'ün arzu ettiği bu Üniversite Reformunu gerçekleştirmek için 1931'de İsviçre'de Cenevre Üniversitesi Rektörlerinden Pedagoji Profesörü Albert Malche'i İstanbul Üniversitesi Reformu için rapor hazırlamakla görevlendirdi. Malche, raporu ile ilgili incelemeler için 1932'de Türkiye'ye geldi. Raporunu tamamlayarak 29 Mayıs 1932'de Türk Hükümetine sundu ve İsviçre'ye döndü.

Malche'in tavsiyesine göre, yeni tesis edilecek İstanbul Üniversite'sinde hemen hemen bütün Batı Avrupa üniversitelerinden gelecek öğretim üyelerinin görevlendirilmesi öngörülmekte idi ki, bu da çözülmesi oldukça zor bir problem idi. Milli Eğitim Bakanı Dr. Reşit Galip'in gayretleri ile 31 Mayıs 1933'te çıkarılan 2252 sayılı Kanunla Üniversite Reformu hukuken gerçekleşme safhasında girmesine rağmen, o sırada, Avrupa Üniversitelerinden hiçbir profesörün İstanbul Üniversitesi'ne çağırılması işi gerçekleşmemişti (71). Bu zor durumda, Prof. Malche, İsviçre'ye Rusya'dan göç eden dostu Prof. Tschulok'la temasları sonunda, Hitler'in iktidara gelmesi ile Frankfurt Üniversitesi Patoloji Kürsüsü Başkanlığından ayrılarak, İsviçre'ye sığınan Prof.Dr. Ph. Schwartz ile Almanya'yı terkeden profesörlerin Türkiye'ye çağırılması işini halletmek üzere irtibata geçti (72). Zürih'te teşekkül eden "Yabancı Ülkelerdeki Bilim Adamlarının İhtiyaç Birliği" (= Notgemeinschaft deutscher Wissenschaftler im Ausland)'nin bir temsilcisi olarak Patoloji Profesörü Dr. Schwartz 1933 yılı Temmuz ayının 5'inde İstanbul'a geldi ve Matematik

Profesörü Kerim Erim tarafından karşılandı. Oradan Ankara'ya giderek Maarif Vekili Dr. Reşit Galip'le yapılan toplantıda İstanbul Üniversitesinde öğretim üyelikleri için Almanya'yı terkeden ünlü Alman profesörlerini teklif etti. 6 Temmuz 1933'deki bu toplantıda 30 Alman profesörün İstanbul Üniversitesi'ne öğretim üyesi olarak çağırılması, hatta verilecek aylıklar kararlaştırıldı ve buna dair protokol imzalanırken, Prof. Dr. Schwartz'ın hatıratında belirttiğine göre, Maarif Vekili Dr. Reşit Galip şu konuşmayı yaptı:

"Bu gün emsalsiz bir işin yapıldığı çok önemli bir gündür. 500 yıl önce İstanbul feth edildiğinde, Bizans bilim adamları İstanbul'u terketmişlerdi. Buna mani olunamamıştı. Bunlardan çoğu İtalya'ya gittiler. Bunun sonucu Rönesans doğdu. Bugün bunun tam tersi olarak, Avrupa'dan ilim adamlarının İstanbul'a gelmesinin hazırlığını yaptık. Bunun ülkemize katkıda bulunacağına ve bir yenilik getireceğini ümit ediyoruz. Biz Avrupalı lim adamları, bize ilminizi, metodlarınızı getirin, gençliğimize ilerlemenin yollarını gösterin. Size teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunuyoruz" (73).

Bu toplantı geç saatte bitmesine rağmen, Prof. Schwartz görüşmelerin beklenenden de daha iyi netice vererek daha fazla Alman profesöre çalışma imkanı sağlandığını Zürich'e çektiği telgrafta şu şekilde ifade etti: Nicht drei sondern dreissig (Üç değil otuz).

Ertesi gün, yani 7 Temmuz 1933'de Prof. Schwartz'ı tekrar kabul eden Dr. Reşit Galip, ona, Atatürk'ün bu neticeden çok memnun kaldıklarını bildirdi. Yeni Üniversitenin açılışının 1 Ağustos'ta yapılması düşünüldüğünden Schwartz'tan bu mukavele yapılması düşünülen Alman hocaları muvafakatları ile kendisiyle görüşmek için tekrar en kısa zamanda Türkiye'ye gelmesini rica etti. Aynı gün, Schwartz ilerde kurulacak Ankara Tıp Fakültesinin çekirdeğini teşkil edecek inşa halindeki Numune Hastanesi ile Hıfzıssıhha Enstitüsü'ne tayin edilecek Alman hocaların durumunu görüşmek üzere Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam'la buluştu ve İstanbul üzerinden İsviçre'ye döndü. Zürich'te hemen anlaşmadaki listede yer alan ve Frankfurt, Berlin, Londra ve Paris'te bulunan Alman profesörlerle irtibata geçildi. Hatta Almanya'da hapiste olan Kantorowicz, Dessauer ve Kessler gibi profesörlerin de muvafakatı alındı. Bu

işlem tamalanınca Prof. Schwartz, Prof. Nissen ile birlikte 25 Temmuz'da Türkiye'ye gelerek bu defa Dr. Raşit Galip tarafından İstanbul'da kabul edildi. Yeni İstanbul Üniversitesi kürsülerine tayin edilecek Alman profesörlere ait Schwartz ve Nissen'in Zürich'ten getirdikleri listeyi kabul eden maarif Vekili Dr. Reşit Galip, her ikisini, Tıp Fakültesi'nin Haydarpaşa'dan taşınması ve Beyazıt'taki Üniversite Merkez Binası olacak eski Harbiye Nezareti Binasının yeni yapılarla takviyesi gibi sorunlar hakkında tavsiyelerini hazırlamakla görevlendirildi (74). Schwartz'ın tavsiyesi üzerine Fen Fakültesi'nin yeniden tanzimi hakkında fikirlerinden istifade edilmek üzere Göttingen Üniversitesi'nin eski ünlü profesörlerinden matematikçi R. Courant ve fizikçi Max Born ile James Franck davet edildiler. Bunlar İstanbul'da birkaç hafta kaldılar. Arkalarında çok iyi bir tesir bırakarak gittiler.

Bu sırada yani 1933 Ağustosunun ilk haftasında Prof. Nissen'in hocası ünlü cerrah Prof. Sauerbruch İstanbul'a geldi. Schwartz vâsıtasıyla Prof. Sauerbruch İstanbul'da Dr. Reşit Galip ve Prof. Malche ile görüştü. Ankara'ya uğrayıp Başvekil İsmet Paşa ile de görüşen Prof. Sauerbruch, İstanbul'daki Alman Başkonsolosluğu ile Almanya'dan kaçan profesörlerden oluşan "Yabancı Ülkelerdeki Alman Bilim Adamlarının İhtiyaç Birliği" (=Notgemeinschaft deutscher Wissenschaftler im Ausland)'nin temsilcileri Schwartz ve Nissen arasında uzlaştırıcı bir girişimde bulundu. Bunun neticesi o zamanki Alman Başkonsolosu Fabricius, Schwartz ve Nissen'i Alman Elçiliğinin Tarabya'daki yazlık Residenz'indeki bir yaz partisine davet etti. Bir hafta sonra Türkiye'yi terkeden Sauerbruch'un Türk Üniversite Reformundaki rolünün mahiyeti pek belirgin değildir (75).

Ağustos ortalarında Fenerbahçe açıklarında ailesi ve çocukları ile birlikte büyük bir kaza atlatan Dr. Reşit Galip'in 13 Ağustos 1933'de Maarif Vekilliğinden istifa etmesi, h (I İstanbul'da bulunan Schwartz ve Nissen üzerinde bir çok tesiri yaptı. Ama Maarif Vek (letine geçici olarak bakan, Sağlık Vekili Refik Saydam'ın Prof. Schwartz'a evvelce Dr. Reşit Galip zamanında varılan anlaşmaların tümünün geçerli olduğunu belirtmesi üzerine Schwartz, Zürich'e geri döndü. Hemen akabinde

Prof. Dr. H. L. Bockus"ün yönetimindeki "Post Graduate" gastroenteroloji kursunun 1954-55 dönemini başarı ile bitirdi. 1955 yılının 2 inci yarısında da yine "Philadelphia" da "Jefferson Medical School'da "Dr Wirts cc" nin yanında staj ve araştırmalarını tamamlayarak yurda döndü. 20 Ocak, 1956 da yürürlüğe giren Tababet Uzmanlık Tüzüğünde gastroenterolojinin bağımsız bir uzmanlık dalı haline gelmesiyle 12 Nisan, 1956 da Gülhane bünyesinde bağımsız bir gastroenteroloji dalı açılması Gülhane Proföserler kurulunca kabul edildi. Dr. User açılan bu kürsünün başına Öğretim Görevlisi olarak getirildi. 26.07.1956 da da Gülhane Askeri Tıp Akademisinin Gastroenteroloji Klinik Direktörlüğüne seçildi. 1957 yılında da, yürürlüğe giren Gülhane Kanunu gereğince Akademinin diğer klinik direktörleri ile birlikte profesörlüğe yükseltildi. Türkiye'nin ilk gastroenteroloji uzmanlık sertifikası Dr.User'in imzası ile verildi.

27 Mayıs, 1960 Devriminde emekliye ayrılan Dr. User 1960 dan 1990'a kadar serbest hekimlik yaptı.

Evli, 4 çocuğu, 4 torunu vardır. İngilizce ve Almanca bilen Dr. User "The Bockus Alumni International Society of Gastroenterology" ve Türk Gastroenteroloji Derneğinin Üyesi ve Türk Gastroenteroloji Derneği İstanbul Şubesinin şeref üyesidir. 4 kitabı, 20 orjinal çalışması, 70 kadar yayımı vardı.

Dr. User iyi ve titiz bir klinisyen, iyi bir asker ve asker hekimi olarak tanınmış ve herkese örnek olmuştur. Bilimsel verilerden hiç taviz vermemiş, Askerliğin gerek şeklini gerekse de disiplin yönünden bozulmasına fırsat tanımamıştır. Gülhane ve Fakültenin müşterek çalıştığı dönemde Prof. Dr. İrfan Titiz'in yardımcılığını başarı ile yapmış ve tıp öğrencileri ile yakından ilgilenmiş, her hastayı ayrı ayrı muayene ederek ayrıntılı bilgi ve bulguları dosyalarına işlenmesini bizzat kendisi yapmıştır. Hastalarının bilimsel ve işlemsel değerlendirilmeleri en doğru bir şekilde sağlanmıştır.

Dr. User kendisinin önderlik ettiği bir çalışma ile Peptik Ülserli hastaların modern tedavi yöntemi olarak bol miktarda sütle beslenmenin en iyi tedavi yöntemi olduğunu ortaya atmış ve bu yöntemle samimiyetle inanmış, günde 1,5-2 litre süt ile beslenme sonucu hastaların süratle iyileştiğini müşaade etmiş ve bu yöntemi ısrarla savunmuştur. Zamanının değerlendirmeleri ile bu yöntemin başarılı olduğu da kabul edilmiştir. Gerçi son zamanlarda sütün mide asidini tampon ettiği kadar asidi ifraz etme özelliği de görülerek Amerikan ekolü tarafından sütle tedavi yöntemi bugün için tarihe karışmışsa da User, döneminde bizlerin de müşahade ettiğimiz gibi sütle tedavinin semptomatik iyileştirici özelliği hiçbir zaman inkar edilememiştir.

Dr. User peptik ülserin radyolojik belirtisi, ülser biçimi ve diğer belirtilerini röntgen filmlerinde (T.U) harfleri ile işaretlemeyi adet edinmişti. 1960'lı yıllarda endoskopi gelişmemiş ve yaygınlaşmamış olduğu için bizler, onunla beraber çalışanlar, bu harfleri gördüğümüz zaman, hastalara aktif peptik ülser tanısını koymakta tereddüt etmezdik. Bu şekilde konan bir tanının ne kadar doğru olduğunu bilmemekle beraber sonuçta hastalara zarar vermediğimizi düşündüğümüz için bu tür bir yaklaşımın iyi bir tıp pratiği olduğundan şüphemiz yoktu.

Dr. User beslenme konularına da eğilmiş Amerikalılarla birlikte T.S. Kuvvetlerinin beslenmesi, vitamin yetersizliği için kütle araştırmalarını gerçekleştirmiş ve çalışma grubunun başkanlığını yapmış sonuçları muhtelif kongrelerde bildiri olarak sunmuş, yayınlar yapmıştır. Bu arada Türkiye'de ilk Kuşburnu ile araştırma yapmış ve bu doğa harikası meyvanın (C) vitamini deposu olduğunu ortaya koymuştur.

BAZI ARAŞTIRMA VE YAYINLARI

1. Angina pectoris ile başlayan safra taşı kolikleri, ameliyat riskleri, aterosklerozis ve post-kolesistektomi sendromları

(1957 yılı Kasım'da ufak bir kitap halinde yayınlanmıştır.)

2. Günlük Cerrahi müdahalelerin "Bromsulfalein testi ile karaciğer fonksiyonu üzerine tesiri: "Gülhane Tıp Bülteni, 2:281,1957"

3. Gastroenterolojide "Fluidterapi" ve Massif Kanamaları: (1957 yılı sonunda kitap halinde yayınlandı.)

4. Pankreas patolojisinde enzimatik deviyasyonların kıymetlendirilmesi ve tedavideki yakın temayülleri: "Gülhane Tıp Bülteni, 4:18,1958"

5. C vitamini kifayetsizliğini kıtabaşında meydana çıkarmanın pratik yolları: II inci Uluslararası Silahlı Kuvvetler Beslenme Komitesi Konferansı (150 kişide yapılan araştırma 16 Nisan, 1958)

6. 14-16 Nisan 1958 de Cento Silahlı Kuvvetlerinin 9000 kişilik Beslenme araştırmasına bilfiil katılması ve Konferansın Komite Başkanlığını üstlenmesi: "Gülhane Yıllığı 1959, S:22"

Cenevre'de Türkiye'nin Büyükelçisi Hüseyin Cemal Bey ve Prof. Malche'in nezdinde Alman profesörlerle ilgili mukaveleleri imzalandı. Schwartz'ın ve Neumark'ın hatıralarında belirtildiği gibi, bütün bu mukavele imzalayan Alman profesörler aileleri ve asistanları ile birlikte aşağı yukarı 150 kişilik bir grup olarak 1933 Ekim ayı içinde İstanbul'a gelen bütün yabancı Profesörler, Dışişleri Bakanı Dr.Tevfik Rüşdü Aras tarafından Dolmabahçe Sarayında verilen ve Cumhuriyetin 10. yıldönümüne raslayan baloya davet edildiler (76).

27 Ekim 1933'te, Prof. Schwartz'ın gemiyle İstanbul'a geldiği gün, Dr. Reşit Galip'in yerine yeni Maarif Vekili olan Prof. Hikmet Bayur ve Rektör Prof. Neşet Ömer 18 Kasım 1933 Cumartesi günü yeni İstanbul Üniversitesi'nin ve öğretim yılının açılışında birer konuşma yaptılar. 19 Kasım 1933 pazar günün tedrisata başlayan İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinin ilk dekanı Prof.Dr.Tevfik Salim Paşa idi (77). Böylece 1909'dan beri Haydarpaşa'da Prof.Dr. Rieder Paşa'nın tavsiyeleri gereğince yaptırılan binalarda faaliyette olan Tıp Fakültesi, Avrupa yakasında Haseki, Gureba, Cerrahpaşa, Şişli Çocuk ve Bakırköy Akıl Hastanelerine, teorik tıp kürsüleri de Beyazıt'taki Merkez binaya taşındı. 1933'deki bu Üniversite Reformu ile yarılan eski Darülfünun hocalarının yerine Nazi Almanyasından kaçan 42 kadar Alman profesör tayin edilmişlerdi (78). Bu işlerin gerçekleştirilmesinde evvelce de zikredildiği üzere İsviçreli Pedagoji Profesörü Malche ile Alman Patoloji Profesörü Schwartz büyük rol oynadılar. Sadece İstanbul Tıp Fakültesi'nde 1933 ile 1945 seneleri arasında 16 Alman Tıp profesörü klinik ve enstitü direktörleri olarak görev almışlardı (79). İstanbul Tıp Fakültesi'nde öğretim üyeliği yapan bu Alman Tıp Profesörleri, Rudolf Nissen (1896-1981), Erich Frank (1884-1957), Wilhelm Liepmann (1878-1939), Josef Igersheimer (1879-1965), Friedrich Dessauer (1881-1963), Alfred Kantorowicz (1880-1962), Philipp Schwartz (1894-1977), Siegfried Oberndorfer (1876-1944), Hans Winterstein (1878-1963), Julius Hirsch (1892-1963), Hugo Braun (1881-1962), Werner Lipschitz (1892-1946) gibi kendi sahalarında dünya çapında birer otorite idiler.

Bunlara Hulusi Behçet, Akil Muhtar Özden, Mazhar Osman gibi değerli Türk hocalar eklenince İstanbul Tıp Fakültesi 1933'ten sonra

Avrupa'nın en önemli Tıp Fakültelerinden biri haline geldi.Bu günkü tıp hocalarının çoğu da o devirde ya onların asistanı yahutta talebesi idiler ve h (l (İstanbul Tıp Fakültesi'nde, o, 1933'te büyük Atatürk'ün gerçekleştirdiği Üniversite Reformu ile ulaşılan yüksek ilmi seviyeyi devam ettirmeğe azimle çalışmaktadır.

Burada hemen şu hususu belirtmek gerek; 1933 Üniversite Reformu ile İstanbul Üniversitesi'nde ünlü Alman profesörden başka diğer yabancı profesörler de tayin edilmişlerdi. Bunlar arasında tek İsviçreli, zooloji profesörü Andr (Naville idi ve 1937'de genç yaşta vefat etti. Yerine aynı yıl Alman Prof.Dr.Curt Kosswig geldi. Fransız asıllı olanlar ise cerrah olup anatomi hocalığı yapan Prof. Dr. Aim (Mouchet, hukukçu Prof.Charles Crozat, fizikçi Prof. Marcel Fouch (, eczacı Prof. P. Duquenois'dan ibaret olup Almanlardan sonra en kalabalık yabancı profesör grubunu oluşturuyordu. Daha sonraları pek az sayıda İngiliz, Fransız, İsviçreli ve İtalyan profesörler de İstanbul Üniversitesi'nde görev aldılar. Ama 1933'te ondan sonra İstanbul Üniversitesi'nde ve Tıp Fakültesi'nde görev alan Alman profesörler diğer yabancılara nazaran büyük bir ekseriyeti teşkil etmekte idiler. Atatürk devrinde, 1933'te gerçekleştirilen Üniversite Reformu Avrupa'da büyük akisler yaptı. Fransızlar yeni üniversitede görev alan Alman profesörlerin, Fransızlara nazaran çok daha büyük sayıda olmasından tedirgin olduklarını belirttiler. Ama Maarif Vek (leti bunu "Üniversite, Alman veya Fransız ilmine değil sadece ilme hizmet içindir" açıklaması ile cevaplandırdı. O zaman, Almanya'da tıbbi mecmualarda, Türkiye'deki Üniversite Reformunu öven yazılara rastlanır. Bu işi gerçekleştiren Atatürk'ün sevdiği Maarif Vekili Dr.Reşit Galip Bey'in 38 yaşı ile Dr.Goebbels ve General Balbo gibi Avrupa'nın en genç bakanlarından biri olduğu vurgulanır. Almanya ve İsviçre'den dünyaca ünlü profesörlerin yeni İstanbul Üniversitesi'ne tayini övülerek, Profesör Sauerbruch ile Prof.Einstein'in yılda iki defa misafir olarak ders vermelerinin de kararlaştırıldığı belirtilir.

Hatta bu yeni İstanbul Üniversitesi'nin Enstitüleri, Kürsüleri ve yeni ecnebi profesörleri ile Avrupa'nın en modern bir üniversitesi olacağı hakikatine işaret edilerek bu üniversite-